

Шаповал Леся Іванівна, доцент
кафедри цивільного права і процесу
НАВС, кандидат юридичних наук,
доцент;
Карпова Юлія Вадимівна, студент 5-го
курсу Кіровоградського відділення ННІ
№ 4 НАВС

ПРАВО ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ПРАЦЮВАТИ

Згідно Конституції України, засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду (ст. 63). Звідси вбачається, що для обмеження якихось прав чи свобод засудженого необхідно: 1) наявність закону, в якому було пряме обмеження тих чи інших прав; 2) визначення у вирокі кола прав і свобод, які обмежуються. При цьому засуджений не позбавляється прав людини і громадянина, а лише обмежується в них. Тому право на працю є невід'ємним правом кожного засудженого.

Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується (ст. 43 Конституції України).

Зі ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі КВК) вбачається, що право засуджених на працю має подвійний характер: з одного боку - це їх право, з іншого - один з основних засобів виправлення і ресоціалізації.

До прийняття у 2003 році КВК проблеми з визначенням місця праці в системі прав та обов'язків засуджених не виникало взагалі. Чинний на той час Виправно-трудова кодекс чітко та безпечляційно встановлював: «Кожен засуджений повинен працювати» (ч. 1 ст. 49). При цьому основний аргумент до такого підходу містився в ст. 14 Конституції Української РСР 1978 року: «Суспільно корисна праця та її результати визначають становище людини в суспільстві». Але за часів

незалежності відбулася докорінна зміна поглядів на працю - з обов'язку кожного вона перетворилася на право кожного.

Заборона примусової праці - один із основних принципів демократії, закріплений в ст.8 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Міжнародна Організація Праці визначає примусову працю як виконання роботи під погрозою будь-якого покарання (насильницького впливу).

На думку Д.В. Ягунова, праця у в'язниці корисна сама по собі, а не як виробнича діяльність. Численні дослідження довели, що виробництво у в'язниці, за допомогою якого намагаються скласти конкуренцію підприємствам на свободі, несумісне зі справжнім виховним впливом на засуджених [1, с. 143].

Виходячи з наведеного, можемо стверджувати, що національне українське законодавство у теперішній час не лише відповідає вимогам міжнародних норм і стандартів у сфері праці осіб при відбуванні покарання у виді позбавлення волі, а й навіть створює додаткові гарантії його реалізації. КВК України передбачає для засуджених два типи трудової діяльності: перший - це оплачувана праця, що є формою реалізації права на оплачувану працю (ст. 8 КВК), брати участь у трудовій діяльності (ст. 107 КВК); другий - це безплатна праця (роботи з благоустрою колоній і прилеглих до них територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених або допоміжні роботи із забезпечення колоній продовольством), передбачена ст. 118 КВК.

Однак, як показує практика, з того часу, як засудженим до позбавлення волі було скасовано обов'язок працювати, а визнано це як право, то виникає багато проблем. Так, наприклад, слід звернути увагу на те, що часто виникає потреба у відшкодуванні завданої злочином шкоди. Так, п. 4, 8, 9 ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України передбачено, що «способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: відновлення становища, яке існувало до порушення, відшкодування збитків...». Але ж, виходить, що, якщо засуджений до

позбавлення волі не має власних коштів, не отримує пенсії і іншого доходу, за рахунок якого можна було б відшкодувати матеріальну шкоду, заподіяну ним, то його ніхто не має права змушувати працювати під час відбування покарання, щоб отримуючи заробітну плату, таким чином він міг покрити борг.

Таким чином, підводячи підсумок вище викладеному, хочемо зазначити, що на нашу думку, з метою захисту законних прав та інтересів осіб, яким заподіяно шкоду (наприклад, заподіяно матеріальні збитки) діями особи, яку в подальшому засудили до позбавлення волі, з метою забезпечення реалізації права на утримання тих осіб, кого за законом засуджений до позбавлення волі зобов'язаний утримувати (наприклад, сплачувати аліменти на дитину), у випадках відсутності у засудженого власних коштів, пенсії, інших доходів і майна, за рахунок яких можна виконати зазначені вище зобов'язання потрібно встановити обов'язок працювати засудженому, щоб він таким чином, отримуючи заробітну плату, міг поступово виконати покладені на нього зобов'язання.

Адже, потрібно, щоб не лише національне українське законодавство відповідало вимогам міжнародних норм і стандартів у сфері праці осіб при відбуванні покарання у виді позбавлення волі, а й створювало додаткові гарантії захисту цивільних прав та інтересів осіб, яким було заподіяно шкоду діями осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ягунов Д.В., Пенітенціарна система України: історичний розвиток, сучасні проблеми та перспективи реформування [Текст]: монографія / Д.В.Ягунов. - Одеса: НАДУ, ОРІДУ, 2006. - 444 с.